

Ovanligt lyckad debutroman

Det var länge sedan jag läste en så färdig debutroman som Claes JB Löfgrens *Den lille bankrånan*, skriver Fredrik Ekman.

Att beskriva samtiden i skönlitterär form; att fylla texten med referenser till vardagens alla skiftande skeenden genom en fullödig och illusorisk rekvisita, hör till de hett omhuldade författarprojekten.

Roman

Claes JB Löfgren
Den lille bankrånan
BonnierAlba

Tom Wolfe gjorde en anspråksfull ansats i *Fångans fyrvärkeri*; en bok som spelat en stor roll för denna "genre" med sin grandiosa inventering av det som vi reflexmässigt förknippar med 80-talet: märkesfixeringen, pengahungern och en allnerådande ytlighet.

Fångans fyrvärkeri blev en lyckad roman främst genom författarens kunskaper och finger-toppkänsla för detaljer; hans förmåga att gjuta liv i klichéerna och höja upp dem till en hög och mer betydelsefull nivå.

Saknaden

Bland svenska författare har också vissa försök gjorts på senare år att skriva den "stora samtidsromanen". 1992 kom Ulf Lundell ut med den ambitiösa *Saknaden*; en inte helt oäven roman som emellertid i slutändan kom att implodera under sin egen tyngd.

Saknaden var en bok där författarens vilja att bokstavligt stoppa in allting till slut framkallade syrebrist och kvävde prosan. Nu senast släppte Nordstedts ut kulturskribenten och poeten Kristoffer Leandoers debutroman *Flipperspelaren*; en minst sagt misslyckad historia som med smärtsam tydlighet visade att författaren måste besitta ett ointagligt övertag mot sina läsare för att denna typ av berättande skall fungera – börjar man

för ett ögonblick att tvivla på berättarens auktoritet, faller sålunda hela fundamentet för texten.

Världsvanhet

Leandoers sätt att tryffera sin berättelse om det sena 80- och 90-talet med samtidsreferenser – rockmusik, 60-talisternas apati, reklamvärldens skrupelfrihet – känns som en tafatt gymnastiskskrattretande försök imponera på kompisen vid kafébordet med en tomt skramlande "världsvanhet".

En som dock lyckas med allting som Leandoer försöker sig på men inte rör iland med är Rapport-journalisten Claes JB Löfgren, som har skrivit en verkligt helgjutet debutroman med titeln *Den lille bankrånan*.

Den lille bankrånan är historien om Axel Brandt, en välartad gymnast som till synes utan andra skäl än enbart äventyrlusten och pengahungern ger sig på att råna banker och postkontor. Axel faller inte in i den vanliga klichén om hur en

ungdomsbrottsling skall vara eller bete sig. Här finns inga övertydliga förklaringsmodeller eller psykologiska tvångströjor.

Klarhet

Löfgren låter oss stå precis bakom Axels rygg och betrakta hans halsbrytande manövrar; han skruvar upp prosan och låter oss ryckas med av de adrenalinlickar som Axel upplever. Den lille bankrånan är en bok där texten blir till ett rus som aldrig förlorar sin intensitet eller smärtsamma klarhet. Den bjuder också på en skildring av ett Sverige av i dag, som rör sig utanför de vanliga schablonerna – det finns genomgående en gnistrande skärpa i beskrivningarna som man sällan finner i denna typ av litteratur.

I centrum av boken finns den episka linje där vi får följa Axels brottsliga karriär – från det första rånet till alltmer avancerade brott som kommer att dölas bakom en slipad affärsfasad. Löfgren bygger dock ut boken med andra hållpunkter som skär

in i historien om Axel Brandts uppgång och fall.

Fadern Erik, den före detta stjärnreportern med resor bakom sig bland krigshärdar i Asien och Afrika, fungerar i många stycken som Axels motpol i berättelsen. Erik är en man som hela sitt liv har flytt sitt ansvar; som undvikit problemen genom resor, otrohet och fylla. I motsats till sin far handlar emellertid Axel; han möter sina lidelser med vidöppna ögon; han vet att han gör fel i samhällets ögon men han bryr sig inte, valet är redan gjort.

Genom minnesbilder som förs in genom Axels fästmo, hans vän Kristian, exponeras vi för ett intrikat mönster av känslor och hägkomster som lägger sig kring historien som ett tättslutande nät och ger resonans åt dess alltmer ryckiga turer.

Claes JB Löfgren har skrivit en högst läsvärd roman, som imponerar genom sin konsekvens och självklarhet. Faktum är att det var länge sedan jag läste en så "färdig" debutroman som *Den lille bankrånan*.

FREDRIK EKMAN

Utom allt rimligt tvivel

I Reasonable Doubts argumenterar Dershowitz för att Simpson-juryns friande utslag kan förstås och bör respekteras. Per-Olof Bolander anmäler boken.

Vad är ett rimligt tvivel? Någon anklagas för ett fruktansvärt brott, en bevisning baserad på indicier presenteras. Om den anklagade är ens bästa vän är det lättare att tro på hans bedrövan om oskuld än om det är en bitter fiende. Något annat vore omänskligt. Därför skall skuldfrågan prövas av en opartisk nämnd, i Sverige politiskt tillsatta nämndemän med en professionell jurist som ordförande, i USA en lekmanjurist som instruerats av den domare som presiderat över rättegången.

Saklitteratur

Alan M Dershowitz
Reasonable Doubts - The O J Simpson Case and the Criminal Justice System
Simon & Schuster, 1996

Men att det saknas en personlig relation mellan den anklagade och dem som har att ta ställning till skuldfrågan garanterar inte en opartisk bedömning. Fördomar med avseende på kön, ålder, samhällsklass, hudfärg och hårfärg och allt möjligt annat i sammanhanget ovidkommande kan omedvetet förskjuta gränsen för ett tvivels rimlighet mot ett fallande eller ett frikännande.

Strömavbrott

Det handlar förstås om O J Simpson-fallet. Först kom rätte-

gången, nu kommer böckerna, med samma oundviklighet som födelslarna nio månader efter ett större strömavbrott. Åtminstone ett halvduzin egna modeller större har oceaner av uppdämd aggression, bitterhet, skadeglädje och skvallar för förmedla. Sakerligen har även Alan Dershowitz en jaguppfattning som inte direkt är av den självutplånande sorten men i den begynnande bokfloden går hans *Reasonable Doubts* mot strömmen. Den är en resonerande partsinlägga och fastän tydlig och allt annat än okontroversiell i ställningstaganden och slutsatser ändå behärskad i tonen.

Specialitet

Alan Dershowitz har en professur på Harvard Law School men har genom de fall han vid sidan av undervisningen åtar sig blivit en av USA:s mest kända brottsmålsadvokater. Han är en flitig och värtalig tv-debattör men som försvarare verkar han huvudsakligen utanför rättsalen. Hans specialitet är att förbereda överklaganden. Det var i den egenskapen han knöts till Simpsons försvar och han var därför sällan synlig i tv-sändningarna.

Hans tidigare klienter utgör en blandad skara med illustra inslag som Mike Tyson och Patricia Hearst. Han har försvarat finansmän och senatorer och dödsdömda svarta från slummen.

Hans mest kända bedrift var att få den fallande domen mot Klaus von Bülow underkänd. Dershowitz hävdar ändå att hans undervisning kommer i första hand och avgör vilka fall han skall åta sig. Han insåg snart att målet mot Simpson antog sådana proportioner att det skulle bli en kurs i brottsmålsju-

ridik för hela det amerikanska folket och med *Reasonable Doubts* vill han bidra till folkbildningen.

Motiveringen låter kanske alltför idealistisk och kanske fanns det andra bevekelsegrunder också, men det finns ingen anledning att betvivla Dershowitz passionerade bifall till principen att varje anklagad har rätt till ett kompetent, resurstarkt försvar som med alla till buds stående lagliga medel arbetar för ett frikännande.

Rimligt tvivel

Dershowitz smusslar inte. De flesta som står inför rätta är skyldiga till det brott de anklagas för, och eftersom han inte väljer fall efter vad han själv tror i skuldfrågan måste det samma gälla hans klienter. Men en rättegång handlar inte om att söka en sanning utan om att bedöma om den bevisning som presenteras håller måttet. Det är här det rimliga tvivlet kommer in i bilden.

I *Reasonable Doubts* argumenterar Dershowitz för att Simpson-juryns friande utslag kan förstås och bör respekteras.

Det tvivel försvaret lyckades så hade tre komponenter: polisens undermåliga hantering av bevismaterial, icke trovärdiga uppgifter från poliser som vittnade, och den allmänna och välgrundade misstro svarta känner mot Los Angeles-polisen.

Dershowitz hävdar inte Simpsons oskuld och han fördömer inte allmänhetens dom som ju till skillnad från juryns var fallande. Visst hade utslaget med ras att göra. Juryn tolkade bevisningen utifrån sina erfarenheter och dessa erfarenheter gjorde dem mer benägna än en

vit jury att misstänka en polis-komplott. Den fråga Dershowitz vill få läsare som är övertygade om Simpsons skuld att begrundas är vad man bör göra som jurymedlem om man misstänker en komplott och samtidigt anser att det ändå finns en övertygande bevisning. Enligt författarens rättsuppfattning kan det vara legitimt att frikänna för att på det viset brännmärka en rättsvidrig utredning.

Simpson-rättegången var på många sätt en skandalös till-

ställning och reaktionerna på utslaget oroad. Ett foto i *Reasonable Doubts* visar en grupp collegestudenter som ser frikännandet på tv. De vita studenternas uttryck växlar mellan häpnad och uppgiven avsmak. De flesta svarta studenterna jublar. Även om man vill invända mot mycket i Dershowitz resonemang finns där ett allvar och en eftertänksamhet som är föredömlig och sällsynt.

PER-OLOF BOLANDER

Lindströms kommentarer

© LINDSTRÖM/Panta Rei

(Gudrun Schymans feministiska vänsterparti är utropat.)